

1 Korítiani

Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani- marupaq Póroma Îtu Káríqtoni timáyíkarain-naqa watáa kétitana Tóqtani agatáiyē.

1 ¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auraiyábá kákaitana tááyaraíyē. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtē waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnýaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiyē. minnýaba kemá wekák “tíkáiyē” kētune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákáq mirá-uráiyē. Îtu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyē. miráitaq íbêqa keráwáqá minnýaba ítama kétagaē. keráwáqá kétagaapoaq óq-wayukama kanaaráq minnýaba timá-yiminoē. ⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Îtu Káríqtoma keráwákáq mirá-umatikaniyē téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokák uráiyē.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíkē máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokák ínîqtaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáíq-itaiq ínoē. mi-kánááráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbi íma

makáiyē. ⁹minnýaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyē. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna táayaraiye.

¹⁰miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátarai-naqa Ítu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kêtune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. ¹¹maará téq kêtune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq ááiq-aimma keráwáqtí aúkáapimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. ¹²yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Ítu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³Ítu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyō? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyē. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyō? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴kemá maaminnýaba timuqá kémaraune. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káeatigaraq nommá péqyikaraune. ¹⁵⁻¹⁶miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaarác tîniye. íbêqa káqomma taákaq immá Tépanati wení aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. ¹⁷miráimanibo Ítuma kemmá íma timátikena tiráiyē: “uréwaq nommá péqyikaaō.” téna ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba timátikaraiye. kemá mibác keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Ítuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. ¹⁸mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagí-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítíkinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtae mi-kátááyábá kêtunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni awaaméré.” téqtaa kêtunatae. ¹⁹Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá min-ákóqnááyábá maará kétiye:

“kemá itaí-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune.

minnámo itaí-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰Íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-ítaí-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itō-uma máeta téta “íbêq-kanaama itaí-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráá-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itaí-yátááqá káonaunanataama waayúkati itaí-yátáákómá paátataakaa kéiyē. ²¹mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itaí-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itaí-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaarác mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itaí-yátáákáké keqtáá

atóbamatikarenataa amuqâ kémaraiye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itáiq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-wátáámá ketáámá Ítuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnntataa ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itai-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítiráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanaae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káriqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyé.”

téqtaa kétunatae. min-áíkmá káqomma íma Ítiráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítiráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yáayaraimma yemá Ítiráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káriqtoma Áánûqtuni akoqnááqaraq itai-yátáákóní awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagí-aine” téta kétémanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

²⁶ ketíbbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánáaráqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayaínô? paá arekáká umá-yuma keráwápkémmá waayúkati yúrikaqa itai-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekáká umá-yuma keráwápkémmá keráwáqí keqtiboní akoqnáama matáae.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémmá mamá paá-wayukama matáiyé. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnáama íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápi téta “ketáámá akoqnáá-wayukae” téta kéte-yuma yigaaeráq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráiyé. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itai-yátááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááímmá tínoe. ³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwáráímmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákáráq watáagaraq wení aúyánákáq ketáámá itai-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íraqôniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkaiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokaríq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae. ³¹ minnáyababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáa-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkáiqtatabataa wenaúma manéna úino.” téna kétiye.

2 ¹ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtôpaq iráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpáq yokaa umátíkaraiqtatabataa arupú umá timá tímikaune. wataáama timá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. ²mi-kánáaráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaíyábá ítíkaraimanibo paá Ítu Káríqtoma keqtááyábá pukáiqtaba ítaraune. paá minnýaba wenamáa kemá túyánámmá itaíyábá tíkaraune. ³áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátamma ayúkáune. ⁴kemá karáwáqtê máeqa íma ítama tágaawataanapo keráwáqá yabiténááq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí wataáama tiráátimma minná arupú-aine. ⁵Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáíq-itaiq ígáae téq kemá timá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itáíq-itaiq íma ígáae téq timá tímikaune.

⁶itaí-yátáákkómmá itáíq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itaí-yátááqtábá téite oníkáá umá íma móraiq kétiye. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati itaí-yátáákkóráá umá móraiq íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe. ⁷maami itaí-yátááqtábátáá túnnama minná Áánûqtunopakene. itaí-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtááráq yáikaaq íyábá tarôq uráine. ⁸maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama ááiq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tirááe. ⁹Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye:

“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wááe.

waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérai-qtataaqa wáíye. maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáánaipo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtabagaraq kéitaiye. ¹¹ítáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. móraiq uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaibo. ¹²íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtae Áánûqtuma tímikai-qtataaqtatabataa kanaaráq itánúnatae. maa-márábín-áágómá

ímatunatae. ¹³ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareqtaa óq-wayukama keyiraatunatae. Aokaq-Áágóni wataábi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokák kétunatae.

¹⁴waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmîmma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéiyee. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaaráq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóni akoqnáánapo ketáámá kanaaráq ítama táganunatae.

¹⁵mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétagaapoana kanaaráq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaaráq yainánoe. ¹⁶minnáyaba Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye:

“uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?
náawa kanaaráq uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ítu Káríqtoma wenamáárfiq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama weni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama íma kanaaráq káonaae.

3 ¹ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá wataáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaaráq timá tímikaune. keráwáqá áráábi-iyapora uráamma ²⁻³keráwáqti aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamáama naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápikémmá íbêkaraq waayúkaariqti wataáama keráwáqá íma kanaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábi-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtábámá kemá téq “kamáama naawai-kánáámá íaukaae” téq kétune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmna kéumayikeq kéowana keráwáqti tógoma ákáinaiq kéowana keráwáqti táaikoma mamá maa-márábi-káyúkáráá kéoe. ⁴keráwápikémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá áíkuteq mirá temmá maa-márágóni áaimma kémayaabo.

⁵náawaq Aapóroma máiyoo? náawaq Póroma máiyoo? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái wataánapo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq íyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiyee. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópi ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ányu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómna káuqtikaae.

7miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. 8ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémhá mórá-mora meyámmá mayáyóye. 9kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayauyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá máae.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá máae. 10Áánûqtuma kemhá íráqðniq umátíkaraitapoaq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémhá káqowama mitáyama kéiyé. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uráiya-yuma atéqma arútáaro. 11Ítu Káríqtoma wenamáárîq wemá ábone. ítáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama íétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe. 12-13kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátámma ayúqma uráae. yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqð-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa uráae. ániibo yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa uráae. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miraráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. 14máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá íráqð-meyamma mayánoe. 15miráimanibo mórá-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miraráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginie. wemá wenamáárîq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubanikaa umá yáubanimanibo íráqð-meyamma íma mayániye.

16máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqté yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónaaro. 17miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekáráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá naammá máápoana wemá miraráá íniye. 18maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makatéro.

yaímma keráwápíkémhá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóni áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaa? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kémareraq wenôpake itai-yátááqá yimmá ítáaro. mirá kéeraq maa-márábí-káyúkámá

iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá tíkáaro. ¹⁹árainma maa-márábí-káyúkátí itai-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagí-yataare. wení watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-itái-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké kéyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna ²⁰ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”

téna kétiye.

²¹miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa kétémiye. ²²kemá Póroma Aapóroqaraq Pítaaqaraq keráwáqá tíwáqnaa íyábámá Áánûqtuma keqtáámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa íyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaq naayóábq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqtí minnáe. aúwarakaraq puígáráq minnáqaraq keráwáqtí minnáe. ²³ánibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtunnae.

4 ¹miráipoaq keráwáqá Aapóroqaraq kegáráqtábá túyánámmá ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayái-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-aráín-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátíkaraiarataae. ²Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi tímámîniq umá mirá íno. ³ánibo ketí mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápíkaráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágôniq kéiyó? kemá kenámááríq minnáyabama íma kéitaupo. ⁴miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamáa kemmá kéyainaiye. ⁵miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikai-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama timá-yiminiye.

⁶mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáá ígáae téka keráwáqtôpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ítáaro. keráwáqtí máqte-qtataaqá Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá

mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqtí túma mamé kéuyo?

⁸keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa matáapoq íbêqa “ketáámá mûtûq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqtí táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo áraimma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-wayúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹maa-márábi-káyúkátí yúrikaqa keqtáámá náayubi Áánûqtuni timátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtóráqtáá kéyunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwáéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miraráá umá máunatae. miraráá umá waabá-káyúkátí yúrikaq keqtáá tíkamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae. ¹⁰keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé ú-áímmá kétéwatama keqtááyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagi-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúnîq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitaa? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiyé. ¹¹min-ábáúráqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márúqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítauqyama tíkama wáráawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae. ¹²miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémá ketáámá aáwaqa meyanîq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá timá táíq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá timá íraqóniq kéumayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tiqa kétémeawaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³yemá keqtááyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yawwéqma kétima-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketááráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámúraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaaqtaae.

¹⁴ketí tíkáin-iyapo-anna, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tigaaeráq matikáílkónîq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá títwáqnaa ígónîq umá kágayaune. ¹⁵Ítuqtabama keráwáqtí tiráati-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íyábá kímora máiyé. Ítuqtaba átê-wataama títwáqá timá tíkaraipoaq keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítuqtabama kemá máune. ¹⁶miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.

¹⁷keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-

wayukati aúkáapike-nare. ániibo wemá Ítukaq itáíq-itaiq uráiyee. wemá kemmá tíkáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá kényaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ wataama kemá itáunama minná yaímma keráwápkémmá téq “kemá anó-naqune” téq keqti túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaa? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kényimone. maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnááma matáá paá wataáwaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyee. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqti táí-aiipike waeréraq kaayonéwaq umátikanaaraq onúnô?

5 ¹ yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqti aúkáapimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyee” tirááe. mi-kúmiq-yátáákómá itáíq-itaiq íkéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áíkmá mirá-uraiye. keráwápkémmá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqti aúkáapimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itái-yátááqtabámá túma mamé uí-áimma tínô? keráwáqti tirummá innayaba tigaaeyáábá awáutuweraq máero. keráwáqti aúkáapikemma mi-kúmiq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtukane. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áíkuyoro. ániibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqtê yagaroqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáábi áíkuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmiq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máraaro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumínî-kanaaraqa min-nákóni arun-íyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yawwéqma awiráikáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkema táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqti túma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkati yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqa yíqti. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmiqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táígoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táíqómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waráiyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo

yammá áraimma íráqôniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áíkoní áaimma maará kéiyé. ketáámá naayón-ááímmá táíqokaraq áyámma í-yátáákáráq paábaq yuwánúnatae. ániibo ketáámá Áánûqtuma aammá íráqôkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro. ¹⁰miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaiyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqma yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááíkáráq taígani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábíkémá yuwéraq kóoro! ¹¹ímibo ketáagoni áaimma maará kéiyé. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaiyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta aíbôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aimma yimínéta miráiya-kayukatema aáwaqa paá ínaaro.

¹²mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áíkutaa-kayukama yemá yainaiyábámá minná íma ketí mayáimíye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áíkutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yímáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. ¹³mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áíkutaiyapikemma paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6 ¹ániibo móra keqtíbbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ²anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq ítaraao? miráinaq mi pááqyan-otaaqtabama kenamááríq maqmá aónama yaináaro. ³móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtupake kaqtó-wayukagaraq maa-márábi-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro. ⁴miráinaq nôraq itaráq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainai-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkáapikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkáapimma íyaq máenawaq kanaaráq mamá

yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkáapikemma kímora miránákómá itaí-yátáákáráq íyaq máiyoy? ⁶keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainai-nákókák awíqme kéomanibo yainai-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqtí tîbâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárbaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaaráq kémayewaqa minnáyaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaqa wemá ení moyámmá kémayainaawaqa minnáyabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí tîbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹mi-káyúkámá keráwápkémmá náayuwabi mirá kéoyuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnáyaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáiyey” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqoyuti yiménáápáq akáiya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áikuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgaráq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aimma timá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹yaímma keráwápkémmá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáiyey. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútkaraiye. ániibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútkaraipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq tiwirániye.

¹²yaímma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááríqa kanaaráq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátikaraiqtaae. áraíne. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kényaqtoraamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáiyey.” téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtae mi-kááyáqá íma wáyoyey. maakáqá maa-márábítáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma máunatae.

ániibo ketáái tógoma kebó-ááíqtábá íma wáiyey. ímiyey. ketáái túma uyátárai-nakonae. ániibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiyey. wemá wení aanapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmá ógitikaniqtabataa kákaiyey. ¹⁴taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-

nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma timíníqtaae. ¹⁵keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nónítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-íníkoní aúgote yagaroqtaimmá wemá min-íníkotê mamá mimórá káuraaye. minnýaba íyaqa itaraao? minnýabama Áánûqtuni wannaabí agamatán-áikómá kétiye:

“kaayaq-wáígorátámá mamá mimórámá auráyóye.”
téna kétiye.

¹⁷miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáígomá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸miráuma kebó-ááikóqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamááriq keráwáqti túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátááriq í-ááikómá keráwáqti túgoqtaba wáiyé. ¹⁹Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqtaae ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqti túma íma keráwáqti minnáe. ²⁰ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyánîq uráiyé. mónékakemma íma meyánîq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyánîq uráiyé. keráwáqá wení naaenápó meyánîq uráiyé. miráipoaq keráwáqti túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7 ¹keráwáqá aúbama agamá kemmá itaapoaq íbêqa kemá yawwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-qtataare. ²waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare kêtune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabítíniye. ániibo aaragógáráq waamô mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare. ³awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno. ⁴inaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. móraiq umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínimanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵awaikógáráqá ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekaao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárai-nakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yawwéqma yagaroqtaakaa. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí túraqa náapaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye. ⁶kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo ⁷kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômanibo Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq

umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aaraukáríq íuraa-yugaraq ketoq-nóiniqtábágaráqá maará kétune. minná aaraukáríq íma ínômma íraqômanibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemá iyuwáiyatawaq aaraukáríq oro. aaraukáríqo ínômma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íraqône.

¹⁰ aaraukáríq uráa-yuyabama maará kétune. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikaraiye. ¹¹ áaqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókákq yawéqmeta kéoe. mórai q umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aaraukáríq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápikén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni wataáama ímibo ketí wataáe. minná waagómá wemá Ítukaqa itáíq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáíq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkmá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maraíno. ¹³ mórai q umá aaragómá Ítukaq itáíq-itaiq in-íníkmá awaikómá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá wetê mánena kéinanama wemá min-náqá maraíno. ¹⁴ miráuma íma itáíq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáíq-itaiq in-ínípóana awaikómá Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúkáiye. mórai q umá aaragó íma itáíq-itaiq in-íníkmá awaikómá itáíq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúkáiye. mórabi yagaroqtamá máiyana keráwáqtí iyápógaraq kanaarq kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokaríq umá kanaarq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokaríq umá íma mánômanibo áraimma mirá kéíye. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáíq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápí mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaranaanô, keqtiwaiqmááqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? waayanaanô, keqtínááqmaaqa keráwáqtê máetama anaaékaq yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? máqtemma ketáámá íma ítaraunatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaraimma aokaríq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aaraukáríq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áíkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maíno. áaqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maíno. ¹⁹ yúmo karaí-ááímmá íma

anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama waraí-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnýaba taíbaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóaa.

²²itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráa umá paá umáginiiye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá íma máiiye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káriqtoni ánná-nakoraa mayaímá kémayaiye. ²³itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúraro.

²⁴ketíbâqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainaqa máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máíyanawaq wemá keráwáqá tífáqnaa íniye.

²⁵mi-káyúkámá náayuwabi aarukárîq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápké tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápké itaí-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aíne. maannáe. ²⁶íbêq-awaabiq-yataboaoq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoaoq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ketíbâqawaaraa-nako, enánákoma máinaama wemmá íma waqtuwao. ánibo enánákoma ímáinaama mórayabama íma abáá-uwo. ²⁸miráimanibo móra-waigoma aarukárîqo immá íma kúmiq-yataariq kéiiye. móraiq umá inaarúgómá aarukárîqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéiiye. miráimanibo itáaro. aarukárîq o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaíyábá íkétikaiye.

²⁹maannáyaba taákaq máraro. ketáa mánuna-kanaama íma ayáqtáa-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamáárîq uyátárai-nakoni aúyánákóní aménáápáq máraro. ³⁰Áánûqtuni mayaíráqá akoqnáa éraq keráwáqtí tiru-qtátáárábi timuq-yátáárábi keráwáqtí oótamma ³¹meyánîq kéeq oótamma mayaíyábá íma yaqtóráaro. abo maa-marámá pááqya-kanaabi ánataniye.

³²íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtabámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaíyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aarukárîq íma uráí-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayaíráq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴waagómá náawabi aarukárîq uráí-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-aúyánámmá kéitena wenánákokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukáríq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayáirác wenaúyánámmá kémaraíye. wenaúgogaraq wenaúyánákókarác wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokaríq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukáríq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókákq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kétune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kétune. keráwáqtábá maaráigaae téq kétune. maanná keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaínáaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápíkémá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tikáin-inaarugokaqa íráqòniq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá òriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayaíno. wemò min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákáin-inaarugomma íma mayénama wegárácq íráqòniq kéíye. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákáin-inaaruma ímayakaimma minnýaba túyánápí kétune: “mirán-ááikómá itaí-yátáákómá uyátá-maqma wáíye.” téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukáríq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puñî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginíye. ánibo wemá óq-nakoni ánáaqa aurafyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-íníkmá aaraukáríq okaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápímmá kétune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máíye.” téq túyánámmá kéitaune.

8 ¹ íbêqa kemá aáwaaq yaaráa-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amíyábá yawwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáíye.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómá aáwaaq keyímenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákómá íráqòniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnýabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnýaba máqtepaq ítaraipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítarauna-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá itáiyana min-ítáí-yátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa umátikaniye. ² itáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma keyímonena íráqòniq kéumayikaiye.

⁴minnýaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq amíyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaaráq akoqnáá umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaaráq akoqnáá umátikaniqtaae. Áánûqtue. ⁵yaímma óq-wayukama itáíq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáá-wamma abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáá íráqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétémanibo ⁶ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráiyie. ánibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káriqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokáq uráiyie. wemá keqtáámá túwaraimma kétimiqtaae. ⁷maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáá-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáá-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómmá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénetaama yemmá yigae kétata netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸miráimanibo keráwákáráq ketêgaraqtaa kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákómá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómá naanataámá keqtáámá íráqônirabi táígoniq íumatikaniqtaae. ⁹maamináyaba atéráaro. Ítu Káriqtotababoq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tíbâqawaaraa-naqa makatínô? ¹⁰keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáíq-itaiq íyábá aqnúnîq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kéinana netuq-áuyánámmá kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení auyánápímmá tíniye. ¹¹maamirá-qtátááqá abarokáq ínama keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itái-yátáákómá wení auyánámmá yabitimá keyawaaq owana mamá wemmá agae kéiyie. ¹²Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakoni auyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe. ¹³maamirán-ááwáqá kemô naanamá ketíbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9 ¹kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapikemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayaboboana keráwáqtí túwaraikoni áaimma waékáiyie. ²kemmá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnýaba íma káonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá mááe. ³yaímma-wayukama kemmá maará

téta ítama káonaae: “egáráq Páánabatigaraqa nôraq itanawáq kenákátí táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyo?” téta kétéwaqa kemá maará téq yawwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye. ⁴kerátámá náapaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye. ⁵kekárátá tikáinakama Ítukaq itáíq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí mayáirákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyáníq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyúye.” mirá téq yawwéqma yemmá kétima-yimune. ⁷ítáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyáníq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. mórai q umá yómmá yorái-nákómá wemá yópíkén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipi-típi-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸maamin-áímmá túnna íma paá ketúyánápíkén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétéiye:

⁹“purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.”

téna kétéiye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyó? ímiye. ¹⁰waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiya-yuma yópíké aáwaqa máyáaro.

¹¹waayúkama marabí íráqôn-anayumma umáráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqti aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáímô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. ¹²⁻¹⁴mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae. ániibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá wáí-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. mórai q umá uyátárai-nakoma wenamááríq maannâ wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátá-maqma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáq aáwaqtabama unáákáqtôyabama wáí-náqtábámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqôniq ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqôniq umátikanoqtaba mirá

kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaémma waraíbíkémhá mamá paábaq tiyuwánoe. ¹⁵ íbêqa keráwáqá minnáyaba ítáae. minnáyababoaq kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemhá tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba timá-timenunama anó-qtataapoaq kemá ítima-timenama puíyábá kétékaiye.

¹⁶ waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnyaba Áánûqtuma kemhá wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráímanibo Áánûqtuma wakútikarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íraqô-meyamma timíniye. ¹⁸ nôi-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétéma-timunayabama kemhá yagumá íraqôniq kéiyé. ápêqa keráwápké íma mayéq paá kétéma-timune. kemá keráwápké meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náapaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamááríq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auráiyábá kétékaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtokaq yabitimáe wíyábá mirá kéune. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama Ítukaq yabitíyábá kétékaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqte-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtokaq yabitíyábá kétékaitapoaq kemá móragaraq min-ámáán-áíkoní aménáápáq máa-kayukaraa káuraune. ²¹ íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni ámáán-aíne. waayúkama náayuwabi naayón-ámáán-áíkoní amenáápáq íma máa-yuma Ítukaq yabitíyábá kétékaitapoaq kemá Ítu Káríqtoni ámáán-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu ámáán-aimma íma awétátukaune. ²² aqnúnîq o-káyúkámá wekâq yabitíyábá kétékaitapoaq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaqa íyana atóbamayikaniye. ²³ maami-máqte-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániibo yaímma-wayukama áaimma átáma Ítukaq itáíq-itaiq kéowanama kemhá íraqôniq kéumatikaiye.

²⁴ ítáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyáténa amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miraráá-oro. ²⁵ mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akaí-yátááqá íkéweraimanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaaráq mayánímanibo ítáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá máí-amuq-yataaqa uyátaiyaba

maqmá káonaunatae. ²⁶ miráitaq amuq-yatááqá mayaiyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaimá íkémayaune. ²⁷ ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá warániniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq timá-yimeqa kemá kenamááririq min-ámúq-yátááqá íma arábaano.

10 ¹ títbâqawaayuo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yátááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-kónnákóní aménáápáq kéweta urááe. ániibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe. ² yemá Mótetini anaáe kéwaraaqtaba konnánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye. ³ ániibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne. ⁴ ániibo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtamma yímítata min-óqtápíké nommá narááwana anaáekaqa min-óqtákómá yetê iráiyee. min-óqtákóní áaimma minná Ítu Káriríqtoe. ⁵ miráimanibo taíganimma mi-káyúkábíkémmá yeqtábá Áánûqtuma amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibáq kokoq éna aayá-márábáq puqyíkaraine. yeqtí arááq-yugoma mi-máráráq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áimmá kéitera q táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. ⁷ yaímma amammá óqtakakekaraq yaatakékáráq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakáráq nunamummá tirááqtaba Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábímmá kétéye:

“waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyáániq éta yimuqá makááe.”

téna kétéye. ⁸ yeqtí kebó-yátááqtabábóata nóinaq pááq uráiyoy? taíganikayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yátááqtabá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóinaq pááq uráiyoy? irakabayaakómá yúputata pukááne. miráinaq maami-kékén-áimmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárûn-narûn-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq pááq uráiyoy? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áimmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtabá keqtáá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áimmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ántai-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápíkémmá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaaráq ínóne. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá

káqo-kayukama uyátá-maqma makátîniq umá íma makatíniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamáárfiq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaaráq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnýababoaq keráwáqá makatí-yátáákómmá kanaaráq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókákáq “íráqôniqtaa umátikaa” téraq ítero. ¹⁵ yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ ítáaro. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkaiqtaba wekák “tíkáiye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtaamá Ítu Kárfiqtoni naeogógárák wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. ¹⁷ áraimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémmá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnýabama kétagaao? abo Ítíráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yáárféraqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kététa miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtaae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóní amakák ámên-amaqo naanatóámá ketáámá miráuma mi-qtátáákákq nunamummá mimóráíq umá kétunatae. ímiye. minnámmô túnna-waigon áaimma íwáíye. maamin-ámámmá yemá paátataapoana móraíq umá amaqá yekák yímemma minnágaraq paátataare. ²⁰ miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóní amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókákq kéyime. ánibo keráwáqá kutiwákógárák yagaroqtaíyábá íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-káápúbíké íma nánátae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaarerákékárákq kutiwákóní yaarerákékárákq íma nánátae. ²² uyátárai-nakoma keqtáámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnyabataa kétikaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraíne. minná ketáámá naayón-ááíkkóní aménáápákémmá yubíqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íráqôniq íkéíye. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umá itáíq-ítaiq í-wáyúkámá aúqyikaiyaba kéticaipoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtábá íráqôniq umátikaina-yataaqtaba yenamáa íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íráqôniq umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. ²⁵ amaqá aáwaqa meyanîq í-márúkákq maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma ítáaro. ²⁶ paá

maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátárai-nakonae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá tiráine. ²⁷miráuma íma itáíq-itaiq kéo-kayukama eqtábá téta: “emá keté aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áuyánámmá íma itaao. ²⁸miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókáq ámên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo ²⁹min-nákómá emmá timámí-waigoqtaba kemá maará kétune. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áuyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágurepoaq nôraq itaráq óq-nakoni auyánákóqtábá mirá kéuno? ³⁰kemá maará téq emmá yawwéqma timá-amenune. kemá “tíkáiye” téq Áánuqtukaq amaqa naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaaro. móra-waigoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá aqnúnîq ínna-waigoma auyánápí téna “minnáma táígoniq kéiyé” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá waráaro. ³¹minná keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. ³²⁻³³mi-qtátáárîq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátáárîq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maráiyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamáárîq ketábá íráqðniq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqðniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíráanata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba kétékaitaq mirá kéune.

11 ¹kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. ²kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémarauene. ³maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá máiyé. minnágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaqa keráwáqti náápaakoni aménáápáq mááe.

⁴ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. min-ááíkkóni áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémaiye téna kétéraatiqtae. ⁵miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawáaq umáraimma wení aqnóqtábá agaemá kéiyé.

minná Ítíráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóni náápaakon aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. ⁶miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinana waagóni náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóníkáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. ⁷Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máíye. aaragómá waagóni tágama-yataakoni amammá máíye.

⁸Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráíye. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráíye. ⁹ánibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa íyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóni tágama-yataakon amammá máíye. ¹⁰miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóni náápaakon-amenaapaq mái-awaamere. ánibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaarác aónanoe. ¹¹áaqibo maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéíye. ¹²maamin-áímmá áraíne. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³minnáyaba keráwáqtí aúkáapimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo? ¹⁵miráimanibo aaragóni ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáíyo? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minná minnánapo wení aqnómmá kanaarác yawááq íniye. ¹⁶móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áíkuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágôniq kéomanibo uyátá-maqma táígoniq kéoe. ¹⁸áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aine. ¹⁹óq-aikaraq kemmá timá tímikae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaarác abarokác yimónanoe. ²⁰⁻²¹óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaate páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaarác kémayaawata yaímma-

yuma taíbaq afbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínama min-ómáqá uyátárai-nakoqta ba taákaq íma maránôn-omaqiye. ²²keráwáqti aáwaqa nánó-namma móra-mora wáíye. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqti aáwaqa íma wáipoana keráwáqti táaikoma Áánûqtuni waayúkama ákuyo-yuyaba táígoniq kéíye. minnýaba keráwáqti túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

²³aqtó-kánáaráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikaiqta ba wenamááriq kemmá timá tímikaiye. minnýaba kemá áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkati iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáíye. ²⁴áqnáabaqa wemá “tíkáiye” Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtabá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye. ²⁵móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” téna timá yímikaiye. ²⁶keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqta ba kétima-yimiyanaawaq wemá yawuwéqma kumínî-kanaaraq wíniye. ²⁷móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naeýábágáráq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáígómá kúmiq-yataariq kéíye. ²⁸miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamááriq arútaraiyaqta ba maqmá aónatuwetao. ²⁹móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqta ba íma itáínama Áánûqtuma wemmá mamá yawaáq-umakaniniq kéíye. ³⁰miráuma kénaawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúníq kéowata taíganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe. ³¹ketáámá aati-aatimá kenamááriqtaa arútaraanayabataa maqmá aónaananataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtae. ³²taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínnama keqtáá mamá arupú ínîqta ba mirá-íniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-marábí-káyúkágáráq íma yawaáq umátikaniqtae. ³³ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴móra-waigoma áama ôriq umá kéyainana íma kanaaráq awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi áíkuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawaáq íniye.

kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqta ba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12 ¹ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. ²keráwáqá kéítaae.

keráwáqtí itáíq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaq Tááqtaama yabitibaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq ³yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaígáae téq kétune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáiyoy? ítáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétéye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárainare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kétéye.

⁴móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama kéyimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímímma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kétéye. ⁵uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráe. ⁶miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-okomayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánûqtúmá mirá kétéye. ⁷móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íráqôniq kéumayikena mirá kétéye. ⁸yaímma-wayukaraq Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itaí-yátááqá kéyimena óq-wayukaraq maa-márágóqtábá itaí-yátááqá kéyimiye. ⁹Aokaq-Áágómá anómma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye. ¹⁰ánibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitae. óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá óqain-oqaipe watáama kanaaráq kéte. ánibo óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaerae. ¹¹maami-máqtén-ákóqnáámá mimórá-Áókáq-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹²maamin-áwááméq-áímmá ítáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqánibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáiyoy. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágáráqá mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máitaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ánibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túrúá aúkúnatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayaí kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

¹⁴maan-áwááméq-áímmá ítáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq wáiyoy. ¹⁵aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tíníyô?

“kemá ayáamma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáíye. ¹⁷ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itáníyô? ániibo máqten-augoma aáaranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itáníyô? ¹⁸Ánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama wáinaraq wáikaae téna makáíye. ¹⁹kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútûq-aumiye. ²⁰ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmíye.

²¹aúrakoma ayáakoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqnókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkétéye. ²²ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápímmá kétunatae: “aqnúñiq in-áúkápáre.” téqtaa kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútûq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqðniq kéimanibo min-ááyápáq íráqðniq umá kawáá kéunatae. ²⁴yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtórakemma íma yawáá kéeqtaa miraráá umá íkéyabiyunatae. Ánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá òriq umá íráqðne.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kétunatae. Ánûqtumma máqten-aayapaqa yaaguyabíyábá kákaiye. ²⁵miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááiqa íkéomanibo yemá paá weníkawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aíqa kéíye. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íráqð-qtataaqa kémayaitanama mútûq-tugoma amuqá kémaraiye.

²⁷íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káriqtoni aúyawaaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸móraiq umá Ánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba keyimiye. áqnáabaqa timáyíkarai-yuwe. mikáqá Ánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgáráre. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Ánûqtukaq nunamuqtábá áíkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipe wataáama te-yúwé. ²⁹máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Ánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye. ³⁰máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipe wataáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áipíké aamá waéreaa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá keyimiqtaba tikáinama minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minná arummá amí-yátááré.

13 ¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kétunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímênnama minná kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímênnama minná kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínômanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwîqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kétiye. wenamááríq wenaúma íma múte keyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá keyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba auyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá keyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye. ⁷ náawabi áraimma arummá yímî-waigoma wemá aú-aíqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá keyimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq íyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokáq íníqtabama paá awé kéíye. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipeke wataáama tí-ákóqnáágáráq tímikaiqtaama ánataginiye. itai-yátáákógáráq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áíkáráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itai-yátááqá mútûq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginíye. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti wataáama tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá ítáaniq umá túyánámmá

ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqð-qtataaqa íma káonauna-yataaqtatabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápkémá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtábá wáiyé.

14 ¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayáiyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá timínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqá tí-ákóqnááyábá tikáino. ² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónðpake óqain-oqaiqi te-yúmá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéiyé. min-áúpáq-áímmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama timá táгаа-yuma mi-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mi-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakí kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipike watáama timmá wemá paá wenamááríq wetábá mamá akoqnáá kéiyé. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq timá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipike watáama tíyábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráq tíyábá kétékaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétinana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipike watáama timá-timenunama keráwáqá tíwáqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. paá yaímma itaí-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq keráwáqti táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé.

⁷ ítáaro. kaapáúmma yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmma tínô? ⁸ móraiq umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? ⁹ keráwáqá óqaipikemmo watáamo temmá miraráá kéiyé. keqtáagoma áaimma íma wáiyé. káqo-yuma keqtáagoni áaimma

íma kéitaawana min-áíkmá paá uwáá kéyokiye. ¹⁰ maa-márábímmá taíganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá wataáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá téna mimórá-áímmá tíniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama timíyábá òriq umá kétikainaqa Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáa umáyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápíkémhá óq-aipike wataáama kétinaqa min-áímmá waeraí-áíkmááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárabi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-íyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétimanibo ketúyánápímmá miráuma yawáapi móra-yataaqa íma wáinikaa kéíye.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúno? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa ketí tirun-íyápógáráq ketí túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyónááqa tirun-íyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoe. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-íyápógáráq waayúkama íma itáiyanaipike kéteq Áánûqtun-awíqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma waíno” tínó? ¹⁷ keráwáqá íraqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemhá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamááíq óqain-oqaipike wataáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkáiye” kettunnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama mórabí áíkutaawaqa yeráwáqá ítama tágaígaee téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáámá ketáabiqtaa wái-waigoma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íraqóniq kéíye. ²⁰ ketíbwawaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táí-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma ítáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámaan-aikoma agamatá-kánnáábíkémhá kétéiye: “kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoe.”

téna uyátarai-nakoma kétéiye. téna yainánîqtaba kétéiye.

²² óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanataámá Ítukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéíye. ²³ áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipike áíkuma wataáama kétéyanama maará-qtátááqá kanaaráq páaq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi írenama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tíniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni wataáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétagená weni kúmiqtaba

wenamáářiḡ wetábá maqmá aónaniye. ²⁵wení aúpq-áúyánáqtábá kétéyanama wemá kéitenama awáutena óipi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tíniye. keráwáqtábámá téna “árainmma Áánûqtuma yeté máiye” tíniye.

²⁶ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íráqôn-amaan-aine. keráwáqá mórabi áikuteqa náawabi Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámiqtaba tínnawabi náawabi óq-aipike watáama kétinana kéqo-wama min-áímmá waeráinama mi-máqté-qtátááriḡ íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiḡ éra itáíḡ-itaiḡ kéo-kayukama mamá akoqnáá umáyíkáaro. miráráá oro.

²⁷keráwápíkémhá yaímma-yuma óqain-oqaiḡike watáama ténéqa paá kaayaq-wáíḡóbi kaumo-wáíḡómá tíno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tínna-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma tímá tágaino. ²⁸miráinana mórana min-áíḡóní áaimmo kanaaráq waeránîn-naqa ímo máinama óqain-oqaiḡikemma mórabi áikuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaiḡikemma Áánûqtukaq tero. ²⁹keráwápíkémhá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáíḡóbi kaumo-wáíḡómá tíno. tébakaḡ mi-kátááyábá yúyánámmá ítáaro.

³⁰minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúḡe-qtataaqa aráátínanama watáamo tínna-nakoma paátí kémaena min-náḡómmá ayuwáinana wemá aráátínna-wataama tíno. ³¹abo máqtemma keráwáqá watáama tînd-kanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiḡ íniye. ³²mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráḡ tíyábá akoqnááma matétama yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá íwáráaro. ³³abo taákaḡ máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karáníbo wenáaimma wepq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéiye. ketáámá mórabi áikuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítíráaeo-wayukati ámán-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétéiye. ³⁵yeqtí naaúpaqa yiwaikókáḡ ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áikuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶maannâ taákaḡ máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráiye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma ítareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámán-aimma kéwaraae.

³⁷miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórana akoqnááma maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma áónáino. kemá uyátárai-nakoni ámán-aimma káḡayaune. ³⁸wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma ítáaro.

³⁹ketíbhâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni wataáama waabá-káyúkátí yúbáqá títábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipeke wataáama tínéta kéiyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰missing?

15 ¹ketíbhâqawaayuo, min-áté-watáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ²mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéiyanaama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéiyé. káqon-aikoma keráwáqá mamá íráqòniq íma umátikaniye.

³miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uraiye.

⁴wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq pááq uráiyé. ⁵wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taíganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukurááe.

⁷anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. ⁹máqtemma timáyíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áíkutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqmá aónaraunaboq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaaráq íráqò-naqune. ¹⁰Áánûqtuni íráqò-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá timátíkarai-naqune. min-íráqó-qtátáákómá wenôpake tímikaímma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqò-qtataakoma kepíké mirá-uraiye. ¹¹anó-qtataaqa Áánûqtuma wataáama tin-náqá ímáiyé. máqtemma timáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááin áátuqma kêtunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéiyé. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq urááe.

¹²ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye” kêtunatae. miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéiyanaama Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ánibo Ítu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare. ¹⁵ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq

kétunataabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-uraiyanama Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶máqte-kayukama pukáapike íma itó kéíyanama Ítu Káríqtoma íma itó-uraiye. ¹⁷abo íma itó-urainanama keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arábitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáíye. ¹⁸Ítu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae. ¹⁹ketáámá Ítu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtááyábá yirummá oro.

²⁰miráimanibo áraimma Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnábariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá máí-auwaraimma matáíye. ²¹kímoranaqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoqtaa ketáámá képuyunataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnáágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáíqtababoqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaraq itó-onunatae.

²²ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoqtaa ketáámá képuyunataamanibo Ítu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. ²³ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtáámá mamá itó-umatikaniqtaae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ániibo wení yawéqma kumínî-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe. ²⁴Ítu Káríqtoma aamá tínana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánááráqá maa-márágóní aqtó-kánáámá pááq íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. ²⁵wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáítauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. ániibo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kėtiye:

“Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqton aítauq aménáápáqá makáíye.”

téna kėtiye. Áánûqtu wenamá Ítu Káríqtoni náápaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náápaakon aménáápáqá paá kémaraiye. ²⁸máqte-qtataaqa áanikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqte-uraiye. ániibo máqte-qtataakoma Ítuni náápaakon aménáápáqá wáinana áanikoma wenamá aboámá Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá pááq ínanama Áánûqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? ³⁰owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaa?

³¹ketíbâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq

nôrawabi umátíkáiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamé kéuyune. minnýaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmqá káonaae. ³²ítáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábiq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaraq mirá-urauno? ketáayaboaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboaqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqté táí-wayukama aanábóiq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íraqôn-aaimma mamá táiq ínoe. ³⁴miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoaq keráwáqá kétima-timune.

³⁵miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq ínyô?” téta ítama aónanoe. ³⁶aíbôq-wayukama mirá téta ítama káonae. ítáaro. keráwáqá ányumma uqmáráawanama áqnáabaqa ányukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnýaba keráwáqá káonaae. ³⁷anaaeékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ányumma keráwáqá kéuboe. ³⁸mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹máqten-augoma íma mimóráiq kéíye. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáíye. ⁴⁰yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáíye. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáíye. ⁴¹aabaúgóní tágama-yataaqa wáitana wíyôkoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáíye.

⁴²mórai q umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ányukaa kéíye. yemá uqmáráawata marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³aráaq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. aráaq-auma marabí máráamma akoqnááma íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴min-áúmá marabí uqtamáráa-waigoma amakóráá kéimanibo itó-urenama aágoraa kéíye. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéíye. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéíye. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-maráyábá aúwaraimma Áánûqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káríqtoma irêq-wayukama aúwaraimma

yímikaimma wemá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba páaq uráiyē.
⁴⁶min-áúwáráimmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráiyē. min-áúwáráimmá
 aágoqtaba anaaékaqa iráiyē. ⁴⁷áqnáabaq-nakoma marabíkē iráimanibo
 káqo-nakoma Áánúqtuni márûpake iráiyē. ⁴⁸mi-káyúkámá maragónnámá
 máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááē. ánibo wemmá mararáké
 Áánúqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánúqtuni márûkonnama
 máa-yuma min-náqá Áánúqtuni márûpake wekáá umá mááē. ⁴⁹íbêqa
 ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo
 anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánúqtuni márûpake-nakoraa umá
 mánunatae. ⁵⁰ketíbbâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minná
 amakógárâq naegárâq Áánúqtuni márûpaqa íma kanaarâq wániyē.
 ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá mái-auwaraimma
 íma kanaarâq mayánoe.

⁵¹íbêqa kemá aúpâq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma
 ketáái túgoma íma puínimanibo ketáámá máqtemma mamá
 waeránúnatae. ⁵²páátákáá aúrakoma aúnááqtaaka yiníq ínana kaqtó-
 nakoma Áánúqtunopake aqtó-kánáárâqá werôqa yínaqtaa ketáámá
 máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama
 áqnáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ketáái táaimma íbêqa
 kenaarâq yawítíginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma
 kanaarâq yawitíniyē. ⁵⁴puí-áúwáráíkmá waéqma ípui-auwaraimma
 aurániyē. ketáái táaikoma kanaarâq pukéna waéqma aati-aatimá
 ípuiniyē. mi-kánáárâqá Áánúqtuni wataama agamatá-kánnáábí wáin-
 aikoma abarokâq páaq íniyē:

⁵⁵“wemá puí-yátáákmá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákmá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní
 akoqnáágoma keqtáámá íma kanaarâq túpuiniyē.”

téna kétéiyē. ⁵⁶kúmiqtababoana puí-yátáákmá keqtáá túpuinin-
 akoqnaama matokáiyē. ánibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa
 mamá abarokâq awíqme kéin-aikoma keqtáámá kéyainaiyē. ⁵⁷áaqibo
 miráipoaqtaa Áánúqtukaq “tíkáiyē” kéteqtaa wenáwíqa múte yauyónátae.
 ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáámá puí-
 ákóqnáágóní aménáápâq íma máunatae.

⁵⁸miráuma ketíbbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama
 íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúnîq umátíkáaro. uyátárai-
 nakoni mayaímá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqtí
 mayáirákémmá íraqôn-aramma iyániyē.

16 ¹íbêqa mónēqa yorupamá Áánúqtuni waayúkama yimíyábá
 tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabi áikuma
 máa-yuma timá-yikaunata náaraq umáwabi yorupaíyábá yiráátunnata
 kéyorupae. keráwákárâq mórariq umá yorupaaro. ²máqte-Totaagoni
 áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí

meyápike yaímma akáma paábaq kémaraiyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraq ketáámá íma yorupánúnatae. ³mikáké yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqtábámá keráwáqtí náápaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyikáanata oro. ⁴keráwáqá keqtábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune. ⁶kemá keráwáqtéma mibáqá yaugiq-kánáábínáq mútúq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqté yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq ónaae tenna-márúpáq kóonune. ⁷kemá yénúnnaa keráwáqté paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqté yaímma-wiyomma mánune.

⁸Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ipítiani-marukaq mánune. ⁹ketí mayáiyábámá maakáqá taíganimma Áánûqtun-aama itaíyábá kéyikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáe.

¹⁰Tímotima wemá Kórtiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íraqôniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayáimá kémayaiye. ¹¹máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákaiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yíníqtaba awé kéune. ¹²ketáái tíbâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaee téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyé. miráipoana wemá kanaaraq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³kanageq umáwaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatíqá íoro. ¹⁴nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá yiráátero.

¹⁵ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq wení aara iyápógaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáqnaa íyábámá akoqnáá umá mayáimá mamá mirá-uraae. ¹⁶ánibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. minná mirá-káyúkágáráq yeté kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémaraune. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoq kemá yemmá kéyimone timuqá makáune. ¹⁸keráwáqtábá aati-aatimá mirá-

umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátíkaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

¹⁹Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi áíkutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. ²⁰máqtemma Ítuqtaba tíbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tíbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹íbbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune. ²²móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. ²³ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráuma waíno. ²⁴missing?

kemá Póroe.

Tóqtanima agatáiyé.